

וליהודה קלוסי! בנגדה
באלהיה יהודה:
על כל הריה מנורים
וכנסיות בעמקה,
בם מקטרים ילדי זרים;
בסילקאות וחדרים
לכבוד נסים עברו עליה;
קול חשמנים, קדשי-קברים.

כי יהודה בת הפכפכת!
בשפת רומים הרת-מתכת
ירן גלח קרח-קרחתה
שירת דוד. - שירה נתכת -
לבת-עמו לתוכחה;
סביב מזבחו יקטיר סחר-סחר
חבש רוה שחם-שחר.

ציון שלשלת טעונה!
בה היכלות נוסח-גרמניה:
חסרי כל פסל ותמונה,
נטולי כל חם, זבול קדשא-עניא
של פרוטסטנט דל-אמונה,
על מחרות-מרגנית
תפלתו שח מרוניט.

בה על כל צעד, מדרך נעל,
רמזי נסים של קדוש-נכרים,
בימי עשתרת והבעל,
אילן מכריו ואבן-מעל
ועינות בה מספרים
מראש גבעות עד שפת הים
תהלתו של בן-מרים.

במערוחיה - קן וערש
למחוקקי-דת ולאם הרת-
בן-אלהים, - שם גדלי-כרס,
סרוחיה-שולים בלחש-ארכס
נציים כמרי סיעה אחת
עם חברתה וכת עם כת.

חו אל זו בה תענינה
בנונים, חן עמוסים,
קהל פעמוניות-רוסים,
הנה אורחה - אני אראנה -
במעלות-הר הרוסים,
זויר קנאי-רע, יוני,
ופרבוסלכי - גר עני.

בקדשי-קדשיה קול-הידד,
קול בני-דודך לא יחנה,
הושבעים לאבן-מכה

בתהלוכות לשם אחד
עם - ברק הסכינים ביד.

אכל לא כף גליל-מסתורינו,
גליל-הרזים, גליל עליון!
הוא מת, אך הד ארשת-שמנו
חי בשדה, ער בציון;
ואם קבר-קדש בו, - קדושינו
ינחו בו, עד יום אחרון;

כל קבר - שם! כל שם - שם-עד!
שדה-אלהים סביב לך, צפת!

אכל עוד נך גל הכנרת,
ובתמותו הנינוסר.

זה המכחיל בכחול-תפארת
בין הר להר, זוועף וסר
לרגל טבריה המעפרת.

עוד בדלקות כבודות-בשמן
מאז הערב עד אור-יום
יכרפרו פליטים מימן
שפלי חזה, צנומים מחם;
יסתובבו בקסם-דימון
שרים-ערים ובתוף הלום -
פרטי זקוף, וערני קל
וצעיר שבי גלות-ביקל;

פרוש חור עולה-פולניה,
חלוצי שבלוריתו פרועה,
מגרי חום, תלמיד ה'תניא,
אמריקניה נאה,
נץ ספרדי, חולם-דגניה
ואוקראיני שבע-רעה,
בני גש-העמק והשרון
ברקודים בכפר-מירון.

ובכל אשר עינו פונשת,
עין-החרמון בור שלגיו, -
שם ישראל עליו - מורשת:
הציא, הקר והתנו,
אך שכניה עליו פורשת
את כנפיה בעצב רב,
שם יהודי - שם ישראל,
כבוד עבר, יום פדות החל.

צפת

בה בשעה שב"נקודות" מסביב הומה ומהמה, בנעריו ובנערותיו, היהודי הצעיר, החדש, שוקטת על שמריה בצפת העתיקה היהדות הישנה-נושנה. כך, בחפרנו תפוחי-אדמה, אנו נתקלים פתאום בבולבוסי-הזריעה הממועד — ה"אם".
ההויה כאילו קפאה כאן; הזמן עמד משטפו. כך ודאי היה הכל כאן לפני מאה שנה וכך יהיה בעוד מאה שנה. ללא כל שינוי, ללא כל שינוי.

רוח כהה, נטולת נחת, ממלאה את החלל של בית-הכנסת הקטן של האר"י. הנך עט אל הספר היחיד המונח כאן על גבי אחד ה"עמודים". ולאכזבתך הרבה אין זה ספר קבלה קדמון, כבד-רוים, אלא... "סידור" פשוט, "עם-ארצי"!
חום כבד בחוץ, חמסין, אבל בני הסימטה, יהודים היורים, אצים אל "המרחץ" (יום ששי היה זה), מרחץ-הזיעה בנוסח מנדלי. רק כאן הם מוצאים מפלט להם מפני כובד החמסין.
מעלות ומורדות, מעקשים ומהמורות. אבני המרצפת עקומות, גבנוניות. ב"כוכים", בתוך החומה, יושבים האנשים מזה ומזה. ברית-מילה עכשיו בתוך אחד מהם; הנה בוקעת ועולה צריחת הנימול זרך, זו האחת בכל הזמנים ובכל המקומות ושאינה נוגעת עד שום לב מסביב, לרבות לב אמרי יולדתו!

במדור-הכוכן הבא סנדלר ישיש על סדנתו. אוהב שיחה האיש, והריחו מרבה לספר על תנאי המקום — "במתיקות", בשפת חלקות.

— הגם לעשות נעלים חדשות אתה יודע?

— לא, רק לתקן ולהטליא.

כן, את החדש אל תחפש כאן. מלכות הישן היא זו, מלכות העתיק ורבי-השנים.

זקן בן מאה ניבט אלי מתוך המדור הסמוך. כך העידה עליו אשתו, בת השבעים. מבט קופא, מבט של "עובר-בטל". הנה כי כן דחפוהו החיים לאט-לאט, הלוך ודהוף, במין ערמומיות, עד שלהצוהו אל הקיר — וחסל. צער בעלי חיים! חולה סתם, ויהי זה חולה אנוש, עדיין ניתן להרפא ויש תקוה; אבל זקן בן מאה — מה נעשה לו? מה תרופה נמצא לו? מה? ואף על פי כן מתפללים אנו לאריכות-ימים. "עד מאה ועשרים". הא לכם "מאה ועשרים"?

עוד אני עומד משתאה לבן-המאה, והסנדלר השכן מאחורינו יצא ממדורו, עם נעל ביד, ורמו לי:

— אין להאמין להם. תשעים או מעט יותר — אולי; אבל מאה שנה עוד לא מלאו לו. מאה — לא!

ההויה קפאה כאן; הזמן עמד משטפו. גם בעוד מאה שנה, בטוחני, יהא סנדלר זה עצמו עומד ומהזיר מפני ההפרזה היתירה לאמור:

— ...תשעים או מעט יותר — אולי; אבל מאה — לא!

ושיאל אנוכי

3

א

קונכיית עננת צבעים אך סגורה,
לא תאזין את שירה מבחוץ.

יש לעלות ולטפס עד פתחה שפלטמעה,
או לגלש על מעונות מפתעים.

יהודי אט עובר, גמרא בידו,
חקנו בשל מלך אשור.

שתי זקנות על גוזזתה, מטפחות ארמות,
וכפיים שלובות בחייד.

מעונות פו עתיק וכסף שוויף -
מדרגות מתפתלות אל העמק.
כך מנג אלי סף. עוד מפנה, ופתאום -
הקשב, הסונכיית מרשרשת.

ב

עולם מעולם וספירה מספירה,
שלפוחים בווערי גונים.

בתר, חכמה, וכינה. לא, שלשלת
כבדה תלויה מני אין.

חליה מחליה, נאצל מפאציל,
מה יאציל הנאצל האחרון?

כאן בצפת יש אחו האדם בשלשלת
והניעה כמו חבל ענבל;

- גמים רב מדי שם מלמעלה, הקיצו! -
עולמות בחרדה הצטלצלו.

והסונכיית מרשרשת רזים על רזים,
וסוף הספור עגום.

ג

אד בלילה צפת ספינה צפה
תוך ים אפלה עצומה.

וטורי ישובים נוצצים שמנגד -
איי בוכבים רחוקים.

וקרוב הוא רחוק, ועומד - מעופף,
כאן כל המלים אחרות.

ואני ליד מעקה הספינה הנבנה
שואג: מה עכשו, מה עכשו?

מה אחרי מלכות? ואיי בוכבים
רושטים רחוקים באפלה.

יזהר סמילנסקי (מפא"י), דיון בכנסת על תקציב משרד השיכון, 5.3.1963

מלה על צפת, על צפת העתיקה. בעוד שמשליכים על הרי צפת המופלאים קוביות שיכונים חורגות לאלוהים, הרי צפת העתיקה מתמוטטת. מבנים בזה אחר זה, והשכונה כולה, נפסדים והולכים, ואין להם תמורה. בתי כנסת, מסגדים, מעונות מגורים, שחותם כבוד שנים ודורות עליהם, ויפי התואם בין מעשי אדם לקורות העתים - מתמוטט. נכון שצפת בכללה צריכה לתעסוקה, לתעשייה, למסחר ולכל פיתוח שהוא, אך צפת העתיקה, עם אלה ובלי אלה, בתיה נופלים תחתיהם. אם לא יעשו מעשה עתה, מיד, יאבד ערך שאין לו חילופין. היש מישהו שיתעורר לעשות מהר שצפת העתיקה לא תימחה?